

УДК 37.013.42:343.294:316.6(438)

РЕСОЦІАЛІЗАЦІЙНА ПЕДАГОГІКА ЯК СУЧАСНА ПЕДАГОГІЧНА СУБДИСЦИПЛІНА В ПОЛЬЩІ

Ірина Курляк

*Університет Кардинала Стефана Вишинського у Варшаві,
Ul. Dewajtis, 5, 01-938 Warszawa, Polska,
pedagogika.uksw@edu.pl*

Проаналізовано структуру, зміст та особливості ресоціалізаційної педагогіки як педагогічної субдисципліни. Визначено, що ця інтердисциплінарна наука має як теоретичний, так і прикладний характер, оскільки присвячена ресоціалізації соціально непристосованих осіб у відкритому просторі за мурами в'язниць. Розглянуто аксіологічні, теоретичні та методичні аспекти процесу перевиховання, теорії, концепції та чинники соціальної непристосованості. Опрацьовано діагностичний інструментарій для її визначення.

Ключові слова: ресоціалізація, ресоціалізаційна педагогіка, соціальна непристосованість, соціальна адаптація, девіантна поведінка, Польща.

Українська систематика педагогічних наук характеризується помітним узагальненням. Особливо наочно це проявляється у соціально-педагогічній спеціальності, де знайшла своє місце значна кількість різних напрямів наукового пошуку та методик практичної педагогічної діяльності, об'єднаних спільною назвою: “соціальна педагогіка”. Інакше виглядає це у наших західних сусідів, зокрема, в польських дослідників, у педагогічній науці яких закріпилися чимало окремих дисциплін, відмінних від соціальної педагогіки, наприклад: “педагогічна діагностика”, “соціальна профілактика”, “опікунська педагогіка”, “ресоціалізаційна педагогіка”, “шкільна педагогіка”, “медіальна педагогіка”, “педагогіка сім'ї”, “педагогіка праці”, “педагогічна терапія”, “суспільна анімація”, “педагогіка вільного часу”, “психолого-педагогічне дорадництво” та ін.

З урахуванням сучасних процесів диференціації, які простежуються в українській педагогічній науці, розбудову теоретичної та методичної бази різних педагогічних спеціальностей та потреби їхньої дальшої секуляризації, важливого значення набуває глибше пізнання структури і змісту окремих соціально-педагогічних наук, які активно розвиваються за кордоном, однією з яких є ресоціалізаційна педагогіка. З огляду на це *мета статті* – пізнання

проблематики, структури та особливостей змісту ресоціалізаційної педагогіки як науки, її принципів та методів.

Питання професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів у Польщі та розвиток цієї педагогічної науки досліджували різні науковці. Зокрема, С. Когут вивчала зародження і розвиток наукової школи соціальної педагогіки в Польщі, Н. Якса аналізувала деякі аспекти професійної підготовки та діяльності соціального педагога в Україні та в Польщі, О. Литвак – історію становлення теорії та практики соціальної педагогіки та ін. Водночас, у працях зазначених та інших українських дослідників не приділено належної уваги питанню становлення і розвитку ресоціалізаційної педагогіки як окремої педагогічної науки, що й зумовило вибір відповідної тематики статті.

Ресоціалізаційна педагогіка в історичному контексті виділилася зі спеціальної педагогіки досить пізно – лише в другій половині ХХ ст. Над її науковим статусом працювали такі відомі польські вчені, як Марія Ёжегожевська (творець польської спеціальної педагогіки), С. Єдлевський, Ч. Чапув, Я. Конопніцький, О. Ліпковський [10, с.203]. Перший академічний підручник з ресоціалізаційної педагогіки був виданий у Польщі в 1971 р. Його авторами були Ч. Чапув та С. Єдлевський – творці ресоціалізаційної педагогіки [1]. У змісті підручника автори розмістили шість розділів: 1) Наука про ресоціалізаційне виховання; 2) Проблеми, методи і положення ресоціалізаційної педагогіки; 3) Ресоціалізація як процес активізуючого перенавчання (реєдукації); 4) Праксеологічна модель ресоціалізаційного виховання; 5) Техніка і методи ресоціалізаційного виховання; 6) Установи та система ресоціалізаційного виховання [1, с. 531–535].

Пізніше ресоціалізаційна педагогіка ровинув й узагальнив Ч. Чапув у праці “Ресоціалізаційне виховання” (1978). Автор здійснив у ній систематизацію знань у галузі ресоціалізаційної педагогіки, виділяючи три основні її верстви – аксіологію, теорію та методіку; крім того, він ще й класифікував ресоціалізаційні стратегії та процедури [6, с. 250]. Останні надбання розвинув далі учень Ч. Чапува – Л. Питка, який у 2001 р. видав працю “Ресоціалізаційна педагогіка. Вибрані теоретичні, діагностичні та методичні питання” [7].

Наступною видатною подією у розвитку ресоціалізаційної педагогіки можна вважати вихід у світ 2007 р. двотомника “Ресоціалізація. Теорія і практика” за редакцією Б. Урбана і Я. Станіка, в якому досліджено питання ресоціалізації як предмета інтердисциплінарних досліджень, патології поведінки та соціального непристосування у світлі нових наукових досліджень; досягнень і проблем у функціонуванні сучасних

ресоціалізаційних систем; специфіки процесу ресоціалізації в карних закладах; особливостей сучасної злочинності і узалежнень, насильства в сім'ї; профілактики та засобів апробації в ресоціалізаційній практиці; спеціальних корекційно-ресоціалізаційних програм; соціальної реадaptaції та ролі і завдань фахівців у галузі ресоціалізації [10, с. 11]. У 2012 р. вийшла ще одна ґрунтовна праця Анетти Яворської – “Лексикон ресоціалізації” [4], що має енциклопедичний характер і містить майже 70 статей, присвячених етіології, симптоматології, типології, діагностиці соціальної непристосованості, а також соціальній профілактиці і ресоціалізації, різних проявів соціальної патології та девіантної поведінки. Окрім того, вийшло чимало монографій, а також статей, які розглядали психологічні, кримінологічні та педагогічні проблеми ресоціалізації різних типів девіантів, збагачуючи тим самим надбання ресоціалізаційної педагогіки як молодій інтердисциплінарної науки.

Ресоціалізаційна педагогіка в розумінні одного з її творців – Чеслава Чапува – є інтердисциплінарною наукою, яка вивчає специфічні прояви виховної дійсності. Цю дійсність становить сукупність виховних фактів, з яких складається процес виховання в широкому контексті, який охоплює вплив на особи (особливо молоді), яким загрожує соціальна дезадаптація або які вчиняють злочини [4, с. 249].

Соціальна непристосованість (або соціальна дезадаптація) як термін уперше ввела в польський науковий обіг М. Гжегожевська у праці “Спеціальна педагогіка” стосовно молоді, яку важко виховати. Учена вважала, що соціально непристосована молодь характеризується такими властивостями, як-от: негативні соціальні тенденції; відвернення зацікавленнь від позитивних цінностей і вчинення деструктивних дій; захоплення вчинками, які визнаються поганими; цинізм та бравура [3, с. 12].

Іншу дефініцію подає інший дослідник – О. Ліпковський, який вважає, що суспільна непристосованість – це характерологічне відхилення з різноманітними проявами, спричинене шкідливими зовнішніми або внутрішніми умовами розвитку, виражене посиленими і тривалими труднощами у пристосуванні до нормальних соціальних умов і реалізації життєвих завдань особистості [14, с. 29].

Опускаючи (з огляду на обмежений обсяг статті) аналіз різних теорій і концепцій соціальної непристосованості, розглянемо лише чинники цього явища. Дослідники наголошують, що його визначниками є не стільки окремі чинники, як їхні комплекси, що впливають на особистість одночасно. Ними можуть бути: низький соціальний та економічний статус сім'ї, зміна її структури (особливо розлучення), важка хвороба батьків; контакт дитини зі

злочинною субкультурою; проблеми зі шкільним навчанням; соціальна блокада прагнень дитини; негативний образ особи; відхилення у структурі особистості (невротична чи соціопатична); стигматизуючий вплив інституцій викривання осіб з девіантною поведінкою; психосоматичні відхилення [10, с. 235].

Мета ресоціалізаційної педагогіки не лише описати, але й експериментального вивчити досліджувані явища. Для цього вона використовує спеціально опрацьований інструментарій. Прикладом є Шкала соціальної непристосованості, опрацьована Л. Питкою, або Шкала суспільного клімату корекційної інституції авторства R. Moosa. Розглянемо детальніше першу шкалу.

Оскільки соціальна дезадаптація є складним явищем, шкала соціальної непристосованості складається з шести частин – підшкал, за кожною з яких можна визначати проблеми психосоціального функціонування у певній сфері: 1) сімейна непристосованість; 2) непристосованість дитини до стандартів життя групи ровесників; 3) непристосованість до шкільних вимог; 4) інтенсивність і частота проявів антисуспільної поведінки, зафіксованої дорослими; 5) накопичення несприятливих біопсихічних чинників, що проявляються у дитини (таких, як порушення динаміки нервових процесів, перцепційних функцій); 6) ступінь нагромадження несприятливих соціокультурних чинників, які стигматизують особистість як девіантну [14, с. 33].

Кожна з цих підшкал має десять рубрик для оцінювання ознак та поведінки, які визначають за три-бальною системою (0, 1 та 2 бали) ступінь прояву певної якості. Для того щоб отримати уявлення про шкалу соціальної непристосованості, варто навести одну з її складових частин, наприклад, підшкалу антисуспільної поведінки

Підшкала IV. Інтенсивність проявів антисуспільної поведінки.

- I. Брехня.
 - 0. Загалом не обманює.
 - 1. Часом обманює для власної користі.
 - 2. Обманює постійно, якщо має нагоду.
- II. Втечі з уроків.
 - 0. Не втікає з уроків.
 - 1. Час від часу втікає з уроків.
 - 2. Часто втікає з уроків.
- III. Вживання алкоголю.
 - 0. Не п'є алкоголю.
 - 1. Час від часу випиває.
 - 2. Напивається.
- IV. Втечі з дому.
 - 0. Не втікав з дому.
 - 1. Вже втікав один раз з дому.

- V. Крадіжки.
2. Вже кілька разів утікав з дому.
 0. Зазвичай, не краде.
 1. Час від часу здійснює дрібні крадіжки.
 2. Здійснює великі крадіжки.
- VI. Неприйнятні форми сексуальної поведінки
0. Поводить себе згідно з нормами.
 1. Поводиться непринятно (проявляє брак сорому)
 2. Буває сексуально нав'язливий.
- VII. Вербальна агресія.
0. Не проявляє словесної агресії.
 1. Висміює колег, прозиває їх, розповсюджує злісні плітки.
 2. Погрожує бійкою, вульгарно висловлюється стосовно ровесників чи дорослих.
- VIII. Фізична агресія.
0. Не проявляє фізичної агресії.
 1. Зачіпає колег, набридає їм.
 2. Знущається над колегами (б'є, копає, душить)
- IX. Автоагресія.
0. Не чинить ніяких актів самоагресії.
 1. Калічить себе, драпається до крові, б'ється головою об стіну та ін).
 2. Пробирав вчинити самогубство.
- X. Прояви злочинності.
0. Не вчинив жодного злочину.
 1. Вчинив уже один злочин.
 2. Вчинив уже кілька злочинів [7, с. 405].

Порівнюючи результати всіх пунктів у відповідних підшкалах з результатами опису стандартних проявів поведінки дитини такого ж віку, можна дійти висновку про те, яка інтенсивність та тип відхилення властивий для досліджуваної дитини шкільного віку (особливо підлітка).

Як показали численні дослідження, серед соціально дезадаптованих осіб значна частина має певні особистісні відхилення. Особливо вагому частку становлять вихованці з антисоціальною особистістю [9, с.128].

Гарантом належного перебігу процесу ресоціалізації є завжди особистість вихователя, яка характеризується певними рисами:

- 1) вихователь визнає значення опікунсько-виховної функції перевиховної інституції та вірить в її ресоціалізаційну ефективність;
- 2) має відповідні риси характеру;
- 3) має необхідні знання з галузі наук про виховання;

- 4) уміє успішно застосовувати виховні методи і техніки, керуючись засадами ресоціалізаційного виховання;
- 5) його авторитет у вихованців ґрунтується як на праці з окремою особистістю, так і на праці з колективом;
- 6) має добрий загальний стан фізичного здоров'я та нервової системи [4, с.249]. Педагог-вихователь мусить також вчити своїх підопічних моральної оцінки явищ, а також зазначати про можливості позитивних виборів у формуванні власного життєвого шляху [13, с. 134].

Ресоціалізаційна педагогіка намагається визначити причинно-наслідкові зв'язки між ресоціалізаційними впливами на особистість, з одного боку, та модифікацією процесів психічної регуляції її діяльності – з іншого. Це є умовою зміни антагоністично-деструктивної поведінки на таку, що відповідає нормам і цінностям, прийнятим суспільством. Це одна з найважливіших проблем теорії ресоціалізації [14, с. 16].

Леслав Питка, учень Чеслава Чапува, запропонував, щоб ресоціалізаційну педагогіку потрібно розуміти трьохаспектно і виділив у ній:

1) аксіологію та телеологію (які відповідають на питання: “що досягнути, які цілі, ідеали?”);

2) теорію ресоціалізаційного виховання (питання: як досягти окреслених в аксіологічному і телеологічному аспекті цілей?);

3) методіку ресоціалізаційного виховання, яка формулює проекти та рекомендації, що стосуються метод, технік і засобів, якими можна досягнути окреслених ресоціалізаційних цілей [12, с. 14].

У теорії ресоціалізації ключове місце посідає з'ясування сутності та особливостей процесу ресоціалізації. Термін “ресоціалізація” має багато тлумачень. Зокрема це вид соціальної реінтеграції, яка полягає у повторній соціалізації суспільно непристосованих осіб або осіб з відхиленнями від норми в умовах відкритого або замкненого (тобто в'язничного) простору. Ресоціалізація покликана виконувати три основні функції: 1) опіки, тобто заспокоєння потреб підопічних; 2) виховання, тобто інтерналізацію соціально прийнятних цінностей і норм; 3) терапії, тобто лікування відхилень і дисфункції підопічних [8, с. 268].

Головне завдання ресоціалізації – переборення або обмеження впливу патогенних чинників на особистість. Виховні впливи, які повинні реалізувати ці завдання, називають *етіотропними*. Наприклад, прагнучи до ресоціалізації вихованця, у якого під впливом кількох ровесників сформувалося негативне ставлення до школи, потрібно передусім ізолювати його від впливу такої групи [1, с. 283].

Якщо розглядати соціальну непристосованість особистості як специфічний уклад антисуспільних постав, то предметом ресоціалізаційного впливу буде їхня зміна. Такий тип ресоціалізації буде називатися *ерготропним* [14, с. 13]. При цьому, вихователь повинен посилатися на знання, зацікавлення, вміння та здібності вихованця так, аби викликати у нього порівняно сталу тенденцію до прагнення позитивно реагувати на певні соціальні очікування. До дій *семіотропних* належить створення суспільних ситуацій і застосування кар та нагород, які підтримують процес ресоціалізації [1, с. 284]. Необхідність семіотропних дій полягає в тому, що у випадку особливо педагогічно занедбаних осіб дії ерготропні потрібно зміцнити дисциплінуючими заходами. Зокрема, варто враховувати факт, що зовнішні кари є ефективними лише тоді, коли вихователя і вихованця поєднує спільна система цінностей і норм, а також зв'язок взаємної симпатії [2, с. 191].

Ресоціалізаційна діяльність ґрунтується на системі принципів. До неї належать:

- принцип всестороннього розвитку вихованця;
- принцип перенавчання (реєдукації);
- принцип всебічного і перспективного опікунства;
- принцип вимог;
- принцип комплексного трактування життєвої ситуації вихованця;
- принцип акцептації (підтримки);
- принцип респектування (поваги до особистості вихованця) [5, с.169].

У ресоціалізаційній педагогіці обґрунтовано та описано два види процедур: антропотехніка та культуротехніка ресоціалізаційного виховання.

Антропотехніка використовує різного роду особистісні зв'язки. Звідси впливає три види процедур антропотехнічної взаємодії: двоособова: вихователь – вихованець; групова: вихованець – група вихованців; середовищна: вихованець чи група – середовище (оточення).

Культуротехніка ресоціалізаційного виховання полягає у використанні в процесі ресоціалізації різноманітних засобів культури, участі в її творенні чи творчому сприйманні. Сучасна ресоціалізаційна педагогіка вирізняє:

- культуротехніку освітньої активності соціально непристосованих осіб (культурно-освітні заняття);
- культуротехніку професійної активності;
- культуротехніку рекреаційної активності (спорт, туристика, релаксаційні заняття) [14, с. 24].

Значне місце в ресоціалізаційній діяльності посідає терапія. До найчастіше використовуваних видів терапії належать: терапія через працю (ерготерапія), терапія через навчання; терапія шляхом рухової активності;

арттерапія у різних формах – образотворче мистецтво, театр, художня література, музика, танець, кіно, а також терапія через контакт з природою (лісом, морем, домашніми тваринами) [3, с. 386].

Розглянемо деякі форми ресоціалізаційної психотерапії.

Психодраматичний театр полягає в організації театральних вистав з вихованцями в ролі акторів. Головна мета коротких драматичних вистав – викликання відповідних емоцій і почуттів, а також організація дискусій між акторами і глядачами з метою реструктуризації соціальних постав і ролей вихованців.

У театротерапії порівняно недавно застосовують також інший вид театралізації під назвою Сцена Кода, автором якого є Марек Конопчинський. Його особливістю є те, що професійні актори навчають соціально непристосованих учнів драматичному мистецтву, готують разом з ними костюми та декорації, а сценарії для вистав – це історії з життя самих учнів. Відіграючи ролі, що відтворюють їхнє життя, соціально непристосовані актори розвивають свою чуттєво-емоційну сферу, вміння працювати в групі, інтерперсональну комунікацію, мають змогу оцінити свою поведінку та поведінку колег, проаналізувати вчинки, замислитися над своїм життям, зробити висновки.

Психодрама є типом психологічної гри, що в імпровізованій спосіб відтворює різні поведінкові форми, які впливають на актора та глядачів. Гра є некерованою і спонтанічною. Завдяки участі у психодрамі можна зауважити раніше непомітні особливості власної поведінки, різні соціальні ситуації, особливо нові, спілкуватися з іншими людьми.

Соціодрама є також драматичною грою, предметом якої є ціла група. Соціодрама має на меті переборення внутрішньогрупової патології, а також зміцнення структури та єдності терапевтичної групи. Вона є засобом налагодження зруйнованих інтерперсональних стосунків, що виникають з антогоністичного ставлення до інших людей. Принциповою метою соціодрами є коригування і збагачення цінних функцій групи [3, с. 241–242].

У ресоціалізаційній педагогіці постулюються дві групи методів виховання:

- *методи стимулювання активності вихованця* (реедукаційне навчання, яке ґрунтується на передачі повідомлень, директивних вказівок, контролюванні, рекомендаціях, оцінюванні, репрезентації взірців, переконуванні, дорадництві);
- *методи зміцнення життєвого досвіду, що є ефектом навчання, тобто набуття нових соціальних компетенцій у різних виховних ситуаціях* (організація досвіду, особистісний вплив) [14, с. 24–25.].

Отже, в польській педагогічній науці із 70-х років ХХ ст. і досі активно розвивається така педагогічна субдисципліна, як ресоціалізаційна педагогіка. Ця порівняно молода інтердисциплінарна наука має як теоретичний, так і прикладний характер, бо присвячена перевихованню (ресоціалізації) соціально непристосованих осіб як у відкритому просторі, так і за мурами в'язниць. Ця наука розглядає аксіологічні, теоретичні та методичні аспекти процесу перевиховання, передусім молодих осіб, аналізує теорії, концепції та чинники соціальної непристосованості, опрацьовує діагностичний інструментарій для її вимірювання в осіб, які проявляють девіантну поведінку, з'ясовує і пояснює причинно-наслідкові зв'язки між різними типами ресоціалізаційних впливів на дезадаптовану особистість, з одного боку, та зміною її ціннісних орієнтацій, мотивації, потреб і ставлення до суспільних норм – з іншого. На основі цієї науки за кордоном виникла відповідна педагогічна спеціальність – ресоціалізаційна педагогіка, яка у вищих закладах освіти покликана професійно готувати фахівців, що будуть працювати з дітьми, молоддю та дорослими, які проявляють різні відхилення в поведінці, зокрема, вчиняють злочини. Враховуючи значний доробок українських фахівців у галузі перевиховання соціально непристосованих осіб, варто замислитися над тим, щоб видати українські підручники з цієї нової для України наукової дисципліни, яка і в нас повинна в перспективі стати педагогічною спеціальністю.

1. *Czapów C., Jedlewski S.*, Pedagogika resocjalizacyjna, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1971. – 525 s.
2. *Czapów C.*, Wychowanie resocjalizujące, Warszawa: Państwowe wydawnictwo Naukowe, 1980. – 383s.
3. *Grzegorzewska M.*, Pedagogika specjalna, Warszawa: Wydawnictwo PIPS, 1964. – 253 s.
4. *Jaworska A.*, Leksykon resocjalizacji, Kraków: "Impuls", 2012. – 417 s.
5. *Pytka L.*, Czapów Czesław / Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku, T. I, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie "Żak", 2003. – 1208 s.
6. *Pytka L.*, Pedagogika resocjalizacyjna / Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku, T.IV, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie "Żak", 2005. – 1295 s.
7. *Pytka L.*, Pedagogika resocjalizacyjna. Wybrane zagadnienia teoretyczne, diagnostyczne i metodyczne. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, 2008. – 432s.

8. *Pytka L.*, Resocjalizacja / Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku, T.V, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie "Żak". –2006. – 1123 s.
9. *Radochoński M.*, Podstawy psychopatologii dla pedagogów, Rzeszów: Uniwersytet Rzeszowski, 2001. – 283 s.
10. Resocjalizacja. Teoria i praktyka pedagogiczna, (red.) D. Urban, J. Stanik, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, T.1. – 430 s.
11. Resocjalizacja. Teoria i praktyka pedagogiczna, (red.) B. Urban, J. Stanik, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, T. 2 – 269 s.
12. *Sakowicz T.* Elementy pedagogiki resocjalizacyjnej z socjotechniką (skrypt dla studentów resocjalizacji). – Kielce : Akademia Świętokrzyska, 2006. – 216 s.
13. *Sowa J.*, Podmiotowość wychowanka jako fundament wychowania moralnego,(w:) Wychowanie, profilaktyka, resocjalizacja. W poszukiwaniu doskonałych systemów w skali makro i mikro, Część I. Wychowanie i opieka. Rzeszów: Podkarpacki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Rzeszowie, 2002. – 417 s.
14. *Szczesny W.*, Zarys resocjalizacji z elementami patologii społecznej i profilaktyki, Warszawa : Wydawnictwo Akademickie "Żak", 2003. – 245 s.

Стаття: надійшла до редколегії 18.11.2015

доопрацьована 21.01.2016

прийнята до друку 15.02.2016

**RESOCIALIZATION PEDAGOGY AS THE CONTEMPORARY EDUCATIONAL
SUBDISCIPLINE IN POLAND****Iryna Kurliak***Cardinal Stephan Vyshynsky University, Warszawa
Dewajtis Str., 5, Warszawa, Poland, 01-938*

This article analyzes the structure, content and features of resocialization pedagogy as the educational subdiscipline. The author claims that this relatively young, interdisciplinary science has both the theoretical and applied character, as it is dedicated to the re-education (re-socialization) of socially unadaptable persons in the open social environment or behind the walls of prisons. This science considers axiological, theoretical and methodological aspects of rehabilitation, analyzes the theories, concepts and social factors of social inadaptability, and develops a diagnostic tool for its measuring in people who exhibit deviant behavior. It establishes and explains the causal relationships between different types of impacts on maladjusted personality on the one hand and the changes of her/his values, motivations, needs and attitudes to social norms on the other hand.

The article also examines the nature and features of the key concepts of the discipline such as the term “social maladjustment”. The author of the article analyzes one of the experimental methods to identify socially maladjusted children, which is a method of rating scales of social maladjustment. This scale consists of five sub-scales, each one determining the degree of social maladjustment components, such as: family maladjustment, school maladjustment, peer maladjustment, antisocial behavior, the degree of the accumulation of unfavorable bio-psychological factors and the degree of the accumulation of unfavorable social and cultural factors.

The researcher indicates the role and personal features of a resocialising educator in the process of positive personality changes. She defines the meaning of resocialization, the principles of resocialising education, its procedures, methods and models.

Key words: resocialization, resocialising education, social maladjustment, social adaptation, deviant behavior, Poland.